

WYŠE

HRA

DŠTĚ

host

JEZ

DCI

STANISLAV
BERAN

STANISLAV BERAN
VYŠEHRAĎŠTÍ JEZDCI

STA

NIS

LAV

BE

**HOST
BRNO
2016**

RAN

VYŠE

HRA

DŠTÍ

JEZ

DCI

Kniha byla vydána
za finančního příspěví
Ministerstva kultury ČR
a Literárního grantu DILIA

© Stanislav Beran, 2016

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2016
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-887-2 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-888-9 (Formát ePUB)

ISBN 978-80-7491-889-6 (Formát MobiPocket)

Potom se posadil aby sepsal svůj životopis
Ale jeho ruce byly jaksi jen klacíky
jeho střeva byla jaksi starým řetízkiem od hodinek
jeho nohy byly jaksi dvě staré pohlednice
jeho hlava byla jaksi rozbitou okenní tabulkou

„Vzdávám se,“ řekl. Vzdal se.

TED HUGHES

**TŘI
KRÁ
LOVÉ**

I.

Ošoupané podrážky bot na pedálech klouzaly, jak se do nich v kopci s námahou opíral. Teplá tma zřídla, vystřídal ji čerstvý ranní vzduch, bicykl obtěžkaný koši s pečivem se se skřípáním sunul vzhůru, směrem k bledému světlu, jediným oživlým dveřím v řadě ostatních, na které bylo ještě příliš brzy. Starý Sova, vousatý chlap podobný pařezu, vždycky netrpělivě čekal, až ten kluk přijede, jako by na rohlíkách visel celý jeho život. Kolem prosupěl těžký nákladák, smradlavý modrý oblak ho na pár okamžiků připravil o zbytek dechu, rozkašlal se a odplivl si, zastavil a několik posledních kroků ke dveřím kolo vedl. Opřel ho o zeď, sebral koš a vešel dovnitř.

„To je dost,“ zabručel Sova bez pozdravu, vytáhl z kapsy vesty hodinky, zavrtěl hlavou a významně zaklepal prstem na ciferník. „Jsi na vejletě, nebo co?“

„Jedu včas,“ bránil se mladík a naklonil se, aby si na ciferníku v mužově dlani zkontroloval čas.

„Čekám tu na tebe, takže máš zpoždění, nebuď drzej. Už je světlo. Nemám na práci jen tebe. A pozdravit neumíš?“ sklapl hodinky a uklidil je do kapsy.

„Dobrej den.“

„Nazdar.“

„Jako vždycky, vidíte?“ Otevřel koš, Sova sebral svůj z regálu a položil ho na pult. Na něm pečlivě vyrovnaná závaží, bílá váha, srovnané obdélníky rozřezaných novin, sklenice naložených okurek. Představil si, jak mu kyselý lák protéká hrdlem, a začaly se mu sbíhat sliny.

„Kam čumíš? A žádný sypání, budem počítat.“ Mladík odtrhl pohled od okurek a otřel si zpcené čelo.

„Jak chcete, já vás neokradu, to přece víte.“

„To říkáte každé, a kam bych přišel. Dost řečí, padesát kousků, pěkně jeden po druhým.“

„Vždyť já vím.“ Bral z koše jeden rohlík po druhém a opatrně je překládal do kupeckého koše. Když měl Sova špatnou náladu, museli počítat, to věděl. Když se splete, dostane pohlavek, tahal rohlíky z koše, jako by lovil ryby z kádě, a opatrně je pouštěl z dlaně.

„Bude horko, co myslíte?“

„Hleď si svýho, horko nebo zima, mně nikdo nic zadarmo nedá.“

„Já jen, že jsem se zpotil při tom šlapání už takhle ráno.“

„Vy mladý si pořád na něco stěžujete. V zimě je vám zima, teď zase horko. Za chvíli ti bude vadit, že se na kole musí šlapat a že musíš jezdit brzo ráno.“

„Já to tak nemyslel. Padesát. Tak prosím,“ zdvihl koš.

„Ukaž, já sám,“ sebral mu ho Sova z ruky a usadil do regálu.

„Tak přeju pěkněj den,“ cvrnknul mladík prstem do čepice a otevřel dveře.

„Pozdravuj pana šéfa a dej na sebe pozor.“

„Dám, děkuju. Špatná doba, to víte.“

„Mluvím o tomhle, hlupáku, podívej,“ namířil Sova prst na ulici, po které pomalu projížděla šedivá dodávka s malou kulatou anténou trčící ze střechy. Auto nepřírozeně měnilo rychlost, pak zastavilo u chodníku.

„Co to je?“

„Jak to mám vědět? Ale jezdí tu často. Někdy celou noc.“

„Čmuchar, asi něco hledaj. Nebo někoho.“

„Tak hele, nic jsem ti neřekl, jasný? Nechci, aby si nějakej usmrkanec pouštěl před holkama hubu na špacír a zatáhl mě do nějakýho maléru. Rozumíš? Mysli si, co chceš, ale ode mě nevíš nic. A teď zmiz.“

„Nashledanou,“ zahučel zaraženě kluk a vypadl ze dveří.

Viděl ho, jak si nešikovně připevňuje koš na nosič bicyklu a sleduje přitom auto, o kterém Sova věděl,

že se zanedlouho objeví za sklem dveří znovu. Špatná doba. Byla vždycky horší nebo lepší, pro něj se toho moc nezměnilo. Na nějaké vlastenčení neměl povahu a už ani věk, on obsloužil Němce i Čecha se vší úctou, válka neválka. Neměl je rád, ale člověk si musí udržet pořádek v hodnotách. Rodina, živnost, pak teprve všechno ostatní. Jeho artikl jsou rohlíky, mouka, svíčky a olejovky, ne politika. Potkával je i obsluhoval, všechny ty křiklouny, co před dvěma lety bouchali do stolu a křičeli, že republiku nedáme. Mohli křičet, jak chtěli, když ji ti vychcánkové na Hradě za řekou dali sami. Křiklouni se pak chvíli ploužili jako zmoklé slepice, strachy se báli pozdravit, aby si na ty jejich řeči náhodou někdo nevzpomněl. Nebo zmizeli, schovali se, než si pro ně právě takové autíčko plné německých tajných přijelo a vytáhlo je za límec z díry. Bylo mu jich líto. Přece jestli se někde něco peče, nebude to tady, Němcům rovnou pod nosem. Někde v klidu, v menším městě, Benešov, Kolín třeba.

Kluk šlapal do pedálů, na vlhké šlapce mu uklouzla noha a praštil se do rozkroku. Zakvičel podivně, rozhlédl se, došoural se k okraji chodníku, opatrně se odrazil a zmizel v kopci. Šedivé auto s drátěným kroužkem antény pomalu projelo kolem, Sova

vyšel na ulici, díval se za ním, než se ztratilo v zatáčce. Rozhlédl se a sledoval okna domů kolem, parčík s čerstvě vysázeným živým plotem, dřevěnými lavičkami před Svatým Václavem. Divný kostel, spíš jen dům v řadě jiných domů, kterému jako by špičatou střechu někdo nechal přidělat až dodatečně. V té chvíli vyšel z malých bočních dveří kostela farář Tylínek, rozhlédl se a zamával mu. Sova se zamračil, jakoby přistižený při něčem nevhodném, mávl rukou a zašel do krámu. Rozednívalo se, vypadalo to, že dnes bude opravdu horko. Mlíkař už tu byl, je nejvyšší čas otevřít.

II.

Seděli na lavičce, mladík dívce něco zašeptal do ucha, rozesmála se a štíhlýma rukama si upravila rozčuchané vlasy. Mladík se spokojeně rozvalil, natáhl nohy, podíval se na hodinky, dívka si všimla jeho pohledu, úsměv zmizel, pleskla ho přes ruku. Ucukl nešikovně, až shodil z lavičky aktovku. Polekaně ji sebral a něco dívce rozzlobeně odsekl. Vstala z lavičky, stála před ním, pěkný zadek a našponovaná lýtka na podpatcích, s tmavou čarou švu punčoch. Sova se opřel o pult a zasněně ji pozoroval, napjatý prut vzteklé mladé ženskosti, který lamentuje. Mladý muž ji neposlouchal, přehraboval se v aktovce, do lesklého, náhle zpoceného čela mu padl pramen vlasů, vypadalo to, jako by mu z hlavy trčela ručička hodin. Po chvíli se uklidnil, podíval se na dívku, zavřel aktovku a usmál se. Promluvil na ni, chytil ji za ruku a stáhl k sobě zpátky na lavičku. Upravila mu vlasy a složila ruce do klína.

Opřený o pult je dál nerušeně sledoval, úplně jasně slyšel věty, které během těch několika vzrušených okamžiků musely zaznít. Výčitky, možná láskyplné výčitky, možná ne, mladej se vyzná a nedal se, věděl,

kdy přijde ten správný okamžik, slečně dojde v plících vzduch a on ji chytne a posadí zpátky tam, kde ji chce mít.

Asi by se měl stydět, takhle šmírovat. To ale patří k živnosti, on musí o lidech vědět. Tento krám, to je on, občas si připadal, že těmi roky vrostl do fasády domu, pro kolemjdoucí neviditelný, pouliční lampa, odpadkový koš, lavička a on. On by mohl vyprávět, ulice byla jako divadelní pódium, milostná dramata, gangsterky. Jen v posledních letech se kulisy změnily, večerní ulice byly tiché, lidé neradi vycházeli, strach, nepříjemný tlak v břiše při setkání s cizím člověkem. I on, ačkoliv si dlouho odmítal připustit tu skutečnost, se necítil dobře, když se ve dveřích krámu objevil někdo, koho neznal. Jeho sorta, to byli lidé jako on nebo i obyčejnější, neviditelní.

Sebral z koše rohlík a zamyšleně přežvykoval. Měl tenkrát pravdu, když přesvědčil manželku a neposlali syna do školy, jen do učení, aby krám mohl vzít po něm. Neměl je rád, studenty, v tom se s těmi novými pány shodl. Člověk, který moc přemýšlí, často zadělá sobě i ostatním na problémy. A všechno to plyne jen z nedostatku obyčejných starostí. Kdo nemá nic na práci, vymýšlí hlouposti, dvacet let jim do hlav cpali

ideály, které většinu z nich dostaly do fabrik v rajchu, některé i do koncentráku, nebo rovnou ke zdi. A lidé jako on směli zůstat na svých místech. Žrádlo, žrádlo a suchá postel, to je to, co žene člověka k činnosti, ne řeči. Zbytek plyne dílem z nevědomosti, dílem z hlouposti a dílem z vypočítavosti. Takový on není. Prohlížel si zbytek rohlíku. Těsto z pece, rozžvýká ho a ono zažene hlad. Věc s jasným účelem. Takový on je. Rohlík v lidské podobě. On prodává, nic víc, o další se nestará. Nakoupí, prodá. Jeho řeč je: „Čím posloužím? Děkuji, přijďte zas.“

Cinkl zvonek, do dveří vstoupila mladá tlustá holka s košíkem v ruce a ušmudlanou zástěrou kolem pasu.

„Dobrý den přeju, slečno,“ Sova se lehce uklonil a ustoupil stranou, aby mohl dál sledovat pár na lavičce. Mladík měl ruku nataženou kolem dívčina pasu a dlaň položená na lavičce nenápadně mačkala její zadek.

„Dobrý,“ oddechla holka zhluboka a položila košík na pult.

„Čímpak posloužím dneska?“

Chvilí popadala dech, otřela si čelo a kapky potu popadaly na pult. „Chleba, mlíko, cukr,“ vydechla, jako by byla v posledním tažení.

„Jistě, jistě,“ mumlal a balil do papíru zboží, spěchal, aby nepropásl odchod těch dvou.

„Tohle počasí bude moje smrt,“ zahuhlala holka.

„Prosím vás, taková mladá, vy byste si měla sluníčka užívat, no ne? Tepla nás teprve čekaj, nemyslíte?“

„Dejte pokoj, kvůli mně slunce svítit nemusí.“

„Copak, něco vás trápí?“

„Nic mě netrápí, to je to. Holka jako já by se měla v květnu trochu trápit, to k tomu přece patří, no ne?“

„Jen to nepřehánějte, až to přijde, budete vzpomínat, jaký to bylo, když nic nebylo. Lístečky poprosím.“

Vytáhla z kapsy potravinové lístky, odstříhl tři obdélníčky nažloutlého papíru a smetl je do šuplete. „Myslíte?“ zeptala se přihloupě.

„To máte přece všude psáno, o nešťastnejch láskách. A dneska, než se rozkoukáte, pošlou vám toho vašeho do rajchu na práci a zase to nebude dobrý. Opatrnost, slečno, opatrnost na sebe a svý blízky, to je recept, věřte mi.“

„Když myslíte,“ pokrčila rameny a naházela zboží do koše.

„Přeju pěkněj den, přijďte zas,“ otevřel dveře a vypustil ji na ulici. Stála, rozhlížela se, nenápadně se

zarazila pohledem na pár na lavičce, rozzlobeně přidu-
dupla a vydala se dolů ulicí.

Zpod pultu vytáhl kartonový obdélník s nápisem „PŘIJDU HNED“, pověsil ho do dveří a zamkl. Proběhl krámem do chodby a dupal po schodech nahoru. Minul byt, ve kterém manželka připravovala oběd, až k malým dvířkům na půdu. Otevřel je, horký vzduch rozpáleného podkroví ho ovanul, až se zpotil. Otřel si čelo a proplétal se starým harampádím k vikýři. S heknutím vystoupil na židli a dlaní zatlačil do skla vikýře, překlopil skleněnou desku a rozhlédl se.

Byl to takový jeho zvyk, už spoustu let z výšky sledoval, jak se město mění, cesty se mění v silnice, přízemní domky mizí a na jejich místě vyrůstají činžáky, viadukty, tramvajové zastávky. A ženské, proč to nepřiznat, protože i ty se lety proměňovaly, z tramvajů vystupovaly jiné typy, než byly ty, které chodily pěšky, na mladých si představoval, jaké budou za deset let, a těšil se na tu chvíli, až některá z nich přijde a on bude vědět, jestli měl pravdu, nebo ne. A pak všechny ty anonymní, které zahlédl jednou, na několik okamžiků, než zmizely za rohem. Jedno měly všechny společné. Hlídaly se, vnímaly svoje těla a věděly nebo aspoň tušily, jak na svoje okolí působí nebo chtějí působit. Přednosti vystavovaly a nedostatky

ukrývaly, to všechno však pouze pro někoho, kdo je může vidět v úrovni jejich vlastního pohledu. Cítily, když se za nimi muž otočil, když za nimi šel a sledoval, jak se pohupují v bocích, to dokázaly pojmout a chovat se podle toho. O něm nevěděly, hlava trčící ze střechy byla pro ně neviditelná, a proto neexistovala, pohled z výšky nebyl podstatný, protože byl bez následku.

Manželka ho v průběhu let začala považovat za podivína, když se čas od času stalo, že sešla do krámu s obědem, ale pak ho našla až na půdě. Ani po letech nepřišla na to, proč sem chodí, věděl, že i ona sem občas zajde, ale jen proto, aby půdu prosmejčila a znovu se ujistila, že tady ten starý blázen snad počítá mouchy a pavouky, protože nikdy nenašla nic, co by stálo za řeč.

Ti dva v parku pořád ještě seděli na svém místě, postavy zdeformované úhlem pohledu z výšky byly vlastně nelidské, chybělo jim tělo, zbývala jen hlava a trčící končetiny, už pro něj ale ztratili přitažlivost, protože to podstatné viděl předtím z krámu. V jednu chvíli se tmavé šišky hlav přiblížily, dívka vyskočila a spěchala pryč. Mladík seděl dál, poklepal si nohou a přehraboval se v aktovce. O kus níž zastavila tramvaj, on vstal a připojil se k proudu lidí.

Sova si prohlížel domy v protější stráni, stejně jako byly ty jejich, jen na klidnějším místě, žádný obchod, úředníci, švadleny, posluha.

Vrzly plechové dveře. Seskočil ze židle a udělal dva rychlé kroky směrem k nim. „No jo, už jdu!“ křikl. Ženský obličej se zašklebil, paní přikývla a zmizela. Sestupoval pomalu po schodech a nasával vůni oběda.